

KĨ NĂNG CẦN CÓ CỦA SINH VIÊN ĐẠI HỌC TRONG THỜI ĐẠI 4.0

✍ LÊ THỊ DUYÊN*

Ngày nhận: 11/4/2022

Ngày phản biện: 29/4/2022

Ngày duyệt đăng: 18/5/2022

Tóm tắt: Cách mạng công nghiệp 4.0 đã làm thay đổi, và tác động mạnh mẽ đến tất cả lĩnh vực của đời sống kinh tế, xã hội đất nước. Nó mở ra nhiều cơ hội, đồng thời cũng đặt ra nhiều thách thức. Để hòa nhập và thành công trong thời đại 4.0, ngoài trình độ chuyên môn, sinh viên cần thiết phải có những kĩ năng, không chỉ là kĩ năng ngoại ngữ, kĩ năng công nghệ thông tin và truyền thông, mà còn là kĩ năng sáng tạo, kĩ năng tư duy phản biện, kĩ năng giao tiếp, kĩ năng giải quyết vấn đề,... Mỗi sinh viên phải không ngừng học tập, rèn luyện, và phấn đấu để giỏi hơn, xuất sắc hơn nếu không muốn bị thay thế và đào thải khỏi công việc trong thời đại 4.0.

Từ khóa: Cách mạng công nghiệp 4.0; Kĩ năng sinh viên.

THE SKILLS REQUIRED OF UNIVERSITY STUDENTS IN THE 4.0 ERA

Abstract: The Industrial revolution 4.0 has changed, and drastically impacted all areas of the country's economic and social life. It opens up many opportunities, but also poses many challenges. In order to integrate and succeed in the 4.0 era, in addition to professional qualifications, students need to have skills, not only foreign language skills, information and communication technology skills, but also creative skills, critical thinking skills, communication skills, problem solving skills,... Every student must constantly study, practice, and strive to be better and more excellent if they do not want to be replaced and eliminated from work in the 4.0 era.

Keywords: Industrial revolution 4.0; Student skills.

1. Đặt vấn đề

Cách mạng công nghiệp 4.0 đang tạo ra một sự thay đổi mạnh mẽ về cách thức, công cụ và hiệu quả sản xuất. Đây là giai đoạn mà các điều kiện về kinh tế, xã hội, lối sống, cách làm việc của con người thay đổi từ thực sang ảo, thực ảo kết hợp. Do đó, giai đoạn này đòi hỏi người lao động phải có nhiều kĩ năng khác hẳn so với thời kì công nghiệp 3.0. Các kĩ năng đó là tư duy phản biện (critical thinking), quản lí con người (people management), trí tuệ cảm xúc (emotional intelligence), kĩ năng ra quyết định (decision making) và thương lượng (negotiation),..., dựa trên các mối quan hệ phức tạp giữa con người, máy móc trang thiết bị trong sự đan xen, kết hợp giữa thế giới thực và ảo.

Dưới tác động mạnh mẽ của Cách mạng công nghiệp 4.0 đã làm thay đổi vai trò của các trường đại học trong xã hội. Các trường đại học đang chuyển từ vai trò là nền tảng cung cấp tri thức cho xã hội sang vai trò phải thích ứng với xã hội, giải quyết các vấn đề của xã hội. Các trường đại học phải trang bị cho sinh viên về kiến thức chuyên ngành cùng với các kĩ năng giải quyết vấn đề (problem solving), kĩ năng ra quyết định (decision making),... và cho phép họ tham gia vào môi trường làm việc thực để họ có thể áp

dụng và thử nghiệm các kết quả học tập và nghiên cứu của mình để vừa nâng cao kiến thức và kinh nghiệm, vừa giải quyết các vướng mắc trong thực tế.

Sinh viên thời đại 4.0 là sản phẩm của thế hệ số. Họ có thể kết nối học tập qua mạng xã hội, truy cập điện toán đám mây, khai thác dữ liệu lớn bằng điện thoại di động mọi lúc. Người học không phụ thuộc vào không gian và thời gian, điều đó cho phép họ chủ động học tập một cách linh hoạt. Ngày nay, có rất nhiều các phương thức học mới như E-books, mô phỏng máy tính, video tương tác phục vụ cho học tập. Nhờ đó, mà sinh viên có thể tiếp thu kiến thức một cách trực giác thông qua mô phỏng các quá trình phức tạp và đánh giá kết quả một cách dễ dàng.

Tại hội nghị Hiệu trưởng các trường đại học trong khu vực Đông Nam Á tổ chức năm 2018 tại Brunei, Đại học quốc gia Singapore đã đề xuất 5 giá trị cốt lõi của người tốt nghiệp đại học trong bối cảnh thay đổi nhanh chóng của công nghệ, hội nhập quốc tế và toàn cầu hóa. Gồm:

(1) Academic: Chuyển từ đơn ngành đến đa ngành, giáo dục toàn diện.

(2) Global & Experiential: Có kiến thức về hội

* Trường Đại học Công Đoàn

nhập quốc tế, các giá trị đa văn hóa và có kỹ năng ngoại ngữ.

(3) Industry relevant: Có gắn kết doanh nghiệp, phối hợp đào tạo.

(4) Lifelong learning: Có nền tảng tự phát triển lâu dài.

(5) Entrepreneurial: Có tinh thần khởi nghiệp.

Bên cạnh 5 giá trị cốt lõi mà chương trình đào tạo cần trang bị cho sinh viên để đáp ứng sự thay đổi trong bối cảnh của cuộc cách mạng công nghiệp 4.0, thì 5 đề xuất mang tính định hướng cho sinh viên hành trình hướng tới thành công sau này, cụ thể: Tâm nhìn; Tâm thế mở; Quy tắc 10.000 giờ; Mối quan hệ và kế hoạch hành động.

Tâm nhìn giúp sinh viên định hướng được nghề nghiệp và mục tiêu dài hạn của mình trong tương lai. Tâm thế mở giúp sinh viên hiểu và tự tin khám phá, thử thách năng lực của chính bản thân mình. Quy tắc 10.000 giờ để sinh viên kiên trì học tập, rèn luyện, trở thành chuyên gia trong lĩnh vực mình chọn. Xây dựng mối quan hệ để sinh viên có thể hỗ trợ nhau, cùng nhau đi xa hơn trong sự nghiệp của mình. Cuối cùng, các mục tiêu cần được đặt trong một kế hoạch hành động cụ thể. Chinh phục mỗi mục tiêu nhỏ sẽ là động lực giúp sinh viên đạt mục tiêu lớn hơn.

Để đáp ứng lại những thay đổi của chương trình đào tạo, thực hiện được những định hướng trên. Đồng thời, các bạn sinh viên muốn hòa nhập và thành công trong tương lai thì ngay từ khi còn đang ngồi trên giảng đường Đại học cần phải học tập và rèn luyện để ngoài trình độ chuyên môn, thì cần phải có những kỹ năng cần thiết khác, không chỉ là ngoại ngữ mà còn có tư duy phản biện, sáng tạo, giao tiếp,... phục vụ cho công việc và cuộc sống.

2. Một số kỹ năng cần có của sinh viên đại học trong thời đại 4.0

Theo như định nghĩa của Tổ chức Đánh giá và Giảng dạy các Kỹ năng của thế kỷ 21, gọi tắt là AT21CS (Assessment and Teaching of 21 Century Skills) tại Đại học Melbourne (Úc), kỹ năng thế kỷ 21 bao gồm 4 nhóm kỹ năng chính:

Thứ nhất là nhóm kỹ năng công nghệ thông tin và truyền thông (ICT) như năng lực giải quyết vấn đề dựa trên máy tính và các công cụ công nghệ.

Thứ hai là nhóm các kỹ năng tư duy như sức sáng tạo, tư duy phản biện, kỹ năng giải quyết vấn đề, kỹ năng ra quyết định, và khả năng tự học suốt đời.

Thứ ba là nhóm kỹ năng làm việc như kỹ năng giao tiếp và hợp tác làm việc theo nhóm.

Thứ tư là nhóm kỹ năng sống (thích nghi) trong xã hội toàn cầu bao gồm vấn đề ý thức công dân, cuộc sống và sự nghiệp, trách nhiệm cá nhân và xã

hội, bao gồm cả vấn đề hiểu biết đa dạng văn hóa.

Những kỹ năng của thế kỷ 21 được nhiều nước xác nhận nhất và yêu cầu sinh viên Đại học cần phải có để không bị thay thế, đào thải khỏi công việc sau này bởi “thế lực” chính là cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0 gồm có:

Một là: Kỹ năng sáng tạo (Creative skills)

Tư duy sáng tạo là khả năng tư duy, sáng tạo, tìm tòi ra những phương án, chủ đề mới của một hay nhiều người về một lĩnh vực nghiên cứu nào đó. Và trong thời đại hiện nay, bất kỳ ngành nghề nào như chính trị, xã hội, kinh tế, nghệ thuật, kỹ thuật... đều cần đến tư duy sáng tạo.

Tại các trường học, ngoài các kiến thức chuyên môn, nhà trường luôn ưu tiên rèn luyện cho học sinh, sinh viên những kỹ năng mềm như giao tiếp, xử lý tình huống và đặc biệt là tư duy sáng tạo. Mục đích là để học sinh, sinh viên rèn luyện sự nhạy bén, sáng tạo của mình để áp dụng vào đời sống hằng ngày và dễ dàng đạt được thành công hơn.

Đối với sinh viên, tư duy sáng tạo giúp họ làm chủ được vốn kiến thức, chủ động tìm tòi những điều mới, giúp họ tự tin đối mặt với những thử thách. Từ đó, họ sẽ dễ dàng đạt được những thành tựu cao trong học tập và sự nghiệp sau này.

Bên cạnh đó, kỹ năng sáng tạo cũng giúp họ tạo dựng mối quan hệ tốt đẹp với những người xung quanh. Đặc biệt, với những ai tham gia vào lĩnh vực truyền thông hay kinh doanh, để đạt được thành công, vượt trội so với những người khác thì tư duy sáng tạo đóng vai trò vô cùng quan trọng. Bởi vì, phải có tư duy sáng tạo họ mới có thể đưa ra các chiến dịch, trend, chiến lược và phương pháp kinh doanh hiệu quả.

Đặc biệt, trong xã hội hiện nay, tư duy sáng tạo giúp cho con người phát minh ra những công trình mới để cuộc sống ngày càng văn minh, hiện đại.

Chính vì vậy, sinh viên luôn phải có ý thức rèn luyện, học hỏi, phát triển kỹ năng sáng tạo đồng thời phát triển bản thân một cách toàn diện thông qua các hoạt động ngoại khóa, hoạt động được tích hợp trong chương trình giảng dạy. Đặc biệt, sinh viên phải mạnh dạn và nỗ lực tham gia vào các cuộc thi khởi nghiệp, tạo môi trường cho sự trao đổi ý tưởng giữa các sinh viên, giữa sinh viên với giảng viên, giữa sinh viên với các doanh nghiệp nhằm nâng cao kiến thức, kinh nghiệm và thực hành thực tiễn, và khả năng sáng tạo.

Hai là: Kỹ năng tư duy phản biện (Critical thinking skills)

Mặc dù được xuất hiện từ rất lâu, nhưng gần đây tư duy phản biện mới thực sự được quan tâm ở

Việt Nam. Nó cũng chính là một điểm yếu mà rất nhiều người mắc phải. Nói một cách dễ hiểu, khi bạn không có tư duy phản biện, bạn làm việc như một cái máy, bạn lắng nghe như một con robot.

Trong thời đại Cách mạng công nghiệp 4.0, bạn không thể như một cái máy. Bạn phải có ý kiến, quan điểm, tư duy, sự sáng tạo của riêng mình.

Hiểu một cách đơn giản, bạn phải có tư duy chất vấn, đóng góp, phản biện lại những gì bạn cho là có thể khác, có thể có cách giải quyết khác.

Việc rèn luyện tư duy phản biện là vô cùng cần thiết, bởi nhờ có tư duy phản biện, bạn sẽ hình thành thói quen, biết cách tiếp cận vấn đề đa chiều, linh hoạt; có khả năng quan sát, phân tích và nhìn nhận thấu đáo, từ đó dễ thích nghi trước mọi thay đổi trong cuộc sống và công việc.

Để rèn luyện tư duy phản biện thì sinh viên cần phải:

Tích cực trao đổi kiến thức cho bản thân

Người có tư duy phản biện thường có khả năng ăn nói tốt, có thể tranh luận với người khác một cách dễ dàng. Tuy nhiên, để lập luận tốt chúng ta cần không ngừng trao đổi kiến thức tổng quát, nắm vững thông tin đa dạng về tất cả các lĩnh vực có liên quan đến ngành nghề mà sau này khi ra trường mình sẽ làm. Tập thói quen quan sát và học hỏi nhiều kiến thức để khi tranh luận thì mình luôn là người nắm rõ thông tin chính xác để làm người khác thuyết phục.

Có một tầm nhìn khách quan

Muốn có tư duy phản biện tốt, các bạn cần phải nhìn khách quan về một vấn đề nào đó, không nghĩ hay giải quyết vấn đề theo cảm tính hay đặt cái tôi quá nhiều để nhìn nhận một vấn đề.

Tập thói quen đặt câu hỏi

Khi giải quyết một vấn đề thì, cần có thêm nhiều câu hỏi tự đặt ra để nó trở nên hoàn thiện hơn, nhìn nhận vấn đề dưới nhiều góc độ để phòng tránh mọi trường hợp không hay có thể xảy ra ngoài suy nghĩ của mình. Đây cũng là cách giải quyết vấn đề một cách chính chu, tránh sai sót.

Sử dụng sơ đồ hóa ý kiến

Khi nhìn nhận vấn đề nào đó, đầu tiên là chúng ta nắm rõ thông tin chính xác về vấn đề gì? Về ai? Về điều gì? Liên quan tới lĩnh vực gì? Sau đó, dựa trên những cơ sở khoa học và logic, hãy lên những câu hỏi để làm rõ vấn đề. Từ đó, rút ra kết luận và nguyên nhân cho vấn đề trên.

Ba là: Kỹ năng giao tiếp (Communication skills)

Kỹ năng giao tiếp là khả năng truyền đạt, trao đổi thông tin, lắng nghe, phản hồi, ứng xử,... giữa người nói với người nghe nhằm đạt mục đích nhất định. Nhiều người thường nhầm lẫn rằng giao tiếp chỉ đơn

thuần là nghe và nói. Tuy nhiên, trên thực tế, nó còn bao gồm nhiều biểu hiện cảm xúc, cử chỉ, thái độ,... Loại kĩ năng này không chỉ đơn thuần là một mà còn chứa đựng nhiều kĩ năng nhỏ.

Giao tiếp sao cho hiệu quả là một trong những kĩ năng mềm cơ bản và vô cùng quan trọng. Giao tiếp giỏi, tinh tế, khôn khéo, đạt tới đỉnh cao còn được ví như một nghệ thuật. Để rèn luyện kĩ năng giao tiếp tốt, thì mỗi sinh viên ngoài việc học tập trong chương trình đào tạo của nhà trường thì phải không ngừng mỗi ngày cố gắng, phấn đấu làm những việc sau:

- Mạnh dạn, tự tin làm quen với mọi người.
- Tích cực tham gia các hoạt động tập thể để trải nghiệm, rèn luyện và tích lũy kĩ năng.
- Kết bạn với những người giao tiếp tốt để học hỏi, nâng cao khả năng.
- Không ngại để người khác góp ý để phát huy điểm mạnh, khắc phục điểm yếu của bản thân từ đó nâng cao kĩ năng giao tiếp.
- Tạo dựng hình ảnh cá nhân, tạo dựng phong thái tự tin khi giao tiếp.
- Tham khảo nhiều tình huống, ví dụ trong các sách dạy kĩ năng giao tiếp.

Khi kĩ năng giao tiếp được nâng lên thì cơ hội thăng tiến trong sự nghiệp được rộng mở, và bạn sẽ tự mở lối cho những thành công trong tương lai sau này.

Bốn là: Kỹ năng giải quyết vấn đề (Problem solving skills)

Kỹ năng giải quyết vấn đề được hiểu là khả năng xử lý và đưa ra quyết định khi gặp những tình huống bất ngờ ngoài ý muốn. Đây là, kĩ năng cực kì quan trọng có ứng dụng trực tiếp vào cuộc sống hàng ngày của bạn.

Cuộc sống luôn có sự thay đổi và các tình huống có thể phát sinh theo rất nhiều hướng khác nhau đòi hỏi bạn phải linh hoạt. Vì vậy, bạn phải luôn trao đổi những kĩ năng sống. Trong đó, kĩ năng giải quyết vấn đề vô cùng quan trọng và nên được rèn luyện.

Mỗi khi có vấn đề phát sinh nhiều người thường lúng túng không biết nên làm gì, ra quyết định thế nào để xử lý vấn đề một cách nhanh gọn mà hiệu quả cao. Khi bạn có kĩ năng giải quyết vấn đề một cách thành thạo, bạn có thể giải quyết nhiều bài toán khó cả trong công việc và trong cuộc sống.

Để thực hành và rèn luyện kĩ năng giải quyết vấn đề thì các bạn sinh viên cần thường xuyên thực hành một số cách sau:

- Hãy nghĩ ra càng nhiều giải pháp càng tốt cho mọi vấn đề bạn đang gặp phải. Nhận phản hồi từ

những người xung quanh có những quan điểm, suy nghĩ khác để tầm nhìn được rộng hơn, và từ đó chọn ra một giải pháp phù hợp và hiệu quả.

- Luyện tập, hình dung trước và giải quyết vấn đề trước khi chúng phát sinh.

- Mỗi ngày, hãy nghĩ ra một số giải pháp cho vấn đề tưởng tượng.

- Luôn nghĩ rằng các vấn đề thường có hơn một giải pháp. Khi có càng nhiều công cụ, thì chúng ta càng trở thành người giải quyết vấn đề giỏi. Các phương án giải quyết tốt hơn, thay vì xem chúng đúng hay sai.

- Tự thưởng cho bản thân khi tìm ra một giải pháp tuyệt vời cho vấn đề nào đó. Điều này giúp bạn có động lực để tìm ra những giải pháp tốt cho những vấn đề tiếp theo.

Cuộc cách mạng công nghiệp 4.0 đang làm thay đổi thế giới xung quanh chúng ta. Sự kết hợp của Trí tuệ nhân tạo (AI), robot, dữ liệu lớn (Big data), Internet vạn vật (Internet of things) đã và đang tạo ra những biến đổi lớn trong vấn đề việc làm và ngành nghề. Kể cả những công việc đòi hỏi nhiều chất xám của thế kỉ 21 cũng bị ảnh hưởng rất lớn, giống như những hoạt động thủ công đã bị thay đổi vĩnh viễn bởi cuộc cách mạng công nghiệp thế kỉ 19. Chính vì vậy, để được sẵn đón trong thị trường lao động, sinh viên chúng ta cần có khả năng giải quyết vấn đề phức tạp. Đó là, khả năng tìm ra được lời giải thuyết phục cho các vấn đề thực tế đòi hỏi tư duy mới mẻ, sáng tạo mà máy móc không thể xử lí được.

Nằm là: Kỹ năng ngoại ngữ (Foreign language skills)

Ngoại ngữ từ lâu đã trở thành yêu cầu thiết yếu đối với chúng ta trong cuộc sống hàng ngày cũng như quá trình tuyển dụng việc làm tại các doanh nghiệp. Đặc biệt, trong bối cảnh nền kinh tế hội nhập diễn ra ngày càng mạnh mẽ thì kĩ năng ngoại ngữ lại càng đóng vai trò quan trọng.

Khi bạn có kĩ năng ngoại ngữ tốt sẽ góp phần tăng cường chức năng của não, rèn luyện được cho não khả năng làm được nhiều việc cùng một lúc, tạo nên sự linh hoạt, uyển chuyển trong xử lí các vấn đề. Và nếu bạn là người có kĩ năng ngoại ngữ tốt thì chắc chắn bạn là người thông minh và giải quyết các tình huống, các vấn đề khá tốt.

Khi có kĩ năng ngoại ngữ và sử dụng ngoại ngữ tốt sẽ giúp các bạn có cơ hội để tiếp cận, tìm hiểu về các tinh hoa văn hóa nhân loại, truyền thống dân tộc của rất nhiều quốc gia trên thế giới bằng chính thứ tiếng mà bạn đang học. Từ đó, giúp bạn nâng cao về nhận thức và hiểu biết sâu rộng về con người, văn hóa.

Khi có kĩ năng ngoại ngữ tốt đồng nghĩa với việc bạn sẽ cải thiện, nâng cao được trình độ giao tiếp, sự linh hoạt trong sử dụng ngôn ngữ của mình. Đây là điều rất quan trọng đối với mỗi chúng ta trong cuộc sống cũng như trong công việc, góp phần mang đến những thành công lớn cho bạn trong tương lai.

Khi có kĩ năng ngoại ngữ và sử dụng ngoại ngữ thành thạo, giữa xu thế “đa quốc gia hóa” của các công ty, sẽ giúp bạn nổi bật, dễ dàng nhận được công việc phù hợp với khả năng, trình độ bản thân, việc tìm kiếm các thông tin tuyển dụng sẽ được mở rộng nhiều vị trí hấp dẫn với đãi ngộ cao.

Chính vì vậy, mà mỗi sinh viên chúng ta phải thường xuyên học tập, trao đổi, và luyện tập thành thạo cả 4 kĩ năng ngoại ngữ là nghe, nói, đọc, viết. Bởi nó sẽ là một trong những công cụ giúp bạn hòa nhập và thăng tiến trong công việc sau này.

3. Kết luận

Việt Nam đang trong quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa và hội nhập quốc tế. Một trong những yêu cầu cấp thiết để chúng ta bắt kịp nhịp độ của cách mạng công nghiệp 4.0 là nguồn nhân lực chất lượng cao, những người này không chỉ có trình độ chuyên môn giỏi, mà còn phải có khả năng áp dụng tốt kiến thức và kĩ năng số trong công việc. Để giải quyết bài toán này, thì các trường Đại học sẽ phải đổi mới mạnh mẽ và toàn diện để đào tạo ra một đội ngũ sinh viên đại học có những phẩm chất, năng lực và kĩ năng cần thiết đáp ứng được yêu cầu của thị trường lao động mang tính cạnh tranh cao của thời đại 4.0. Có như vậy, thì mục tiêu đến năm 2045 Việt Nam trở thành một trong những trung tâm sản xuất và dịch vụ thông minh, trung tâm khởi nghiệp, đổi mới sáng tạo thuộc nhóm dẫn đầu khu vực Châu Á; có năng suất lao động cao, có năng lực làm chủ và áp dụng công nghệ hiện đại trong tất cả các lĩnh vực kinh tế - xã hội, môi trường, quốc phòng, an ninh là hoàn toàn khả thi. □

Tài liệu tham khảo

1. Anealka Aziz Hussin, *Education 4.0 Made Simple: Ideas For Teaching*, International Journal of Education & Literacy Studies, volume 6, issue 3, 2020.
2. PGS.TS Vũ Hải Quân, *Phân tích các thách thức của Cách mạng công nghiệp 4.0 đối với giáo dục đại học và đề xuất một số phẩm chất, kĩ năng cần thiết giúp sinh viên định hướng học tập, chuẩn bị cho tương lai đầy biến động* tại Đại hội Hội Sinh viên Việt Nam TP. HCM lần thứ VI, nhiệm kì 2020-2023.
3. ThS. Trần Hữu Trần Huy (chủ biên, 2021), *Kĩ năng tư duy sáng tạo*, Trường Đại học Tài chính - Marketing.